

»HISTORIA MAGISTRA VITAE EST«

(ZGODOVINA JE UČITELJICA ŽIVLJENJA)

Joc Triglav

1 UVODNA MISEL

Včasih je treba pogledati nazaj, če hočeš videti naprej.

To na prvi pogled nelogično pravilo je uporabno v vsakdanjem življenju ter tudi na področjih znanstvenega in strokovnega razvoja. S svojim prispevkom bi vas rad spodbudil, da sami preskusite njegovo veljavnost na področju geodezije in zemljiškega katastra. Zimski čas s svojim neprijaznim vremenom je mogoče ravno pravi za takšno dejavnost. Prednost tega preskusa je, da se boste nekaj naučili sami in hkrati to omogočili svojim kolegom in kolegicam. Več nas bo, več se bomo lahko naučili.

2 Za kaj gre?

Pred dobrim desetletjem se je porodila optimistična zamisel, da bi v sodelovanju geodetskih služb ter državnih arhivov in arhivov geodetskih služb Avstrije, Češke, Slovaške, Madžarske, Hrvaške, Slovenije in mogoče še katere države poskrbeli za skupni pristop k skeniranju starih geodetskih in katastrskih predpisov, ki so veljali na skupnem območju. Delo bi si razdelili, skenirane predpise pa bi naložili na skupni geoportal, ki bi ga vzpostavili.

V naslednji fazi bi bilo treba poskrbeti za prepis skeniranih predpisov z uporabo tehnologije OCR (optičnega prepoznavanja znakov) v oblikovane tekstovne zapise. Potem bi geodetska služba vsake od navedenih držav v skladu z lastnimi možnostmi lahko poskrbela za prevode nekdanjih predpisov v lastne jezike, tako da bi jih lahko razumeli vsi.

Podoben pristop bi morali geodeti v sodelovanju s pristojnimi službami držav nekdanje Jugoslavije uporabiti za geodetsko, katastrsko in zemljiškopravno zakonodajo ter tehnične predpise in pravilnike med letoma 1918 in 1974. V teh obsežnih virih je namreč zbrano veliko bogastvo tehničnega strokovnega znanja geodetske stroke na področju državne geodetske izmere, zemljiškega katastra in evidentiranja nepremičnin.

Tako bi lahko podrobneje spoznali geodetski sistem ter postopke, orodja in razloge za njihovo uporabo, skratka, kako in zakaj je bil posamezen podatek vpisan v zemljiški kataster. Bolje pa bi lahko tudi razumeli izvorno vsebino in kakovost državnega geodetskega sistema, geodetskih izmer, zemljiškega katastra in drugih evidenc o nepremičninah, kar bi pripomoglo k večji strokovnosti in zanesljivosti našega dela.

3 ZAČETNI KORAKI

Pred časom sem v Geodetskem vestniku napisal članka z naslovoma Geodetsko-katastrski fondi Arhiva Republike Slovenije (Triglav, 2009) in GeoDiLib – Slovenska digitalna knjižnica geodezije (Triglav, 2006). Pred dobrim letom dni sem na Geoblogu MSGeo pod identifikacijsko številko 438 objavil prispevek (http://www.geovrata.si/geoblog/namizje/1&cat=1&news_id=438), h kateremu sem dodal datoteko z delnim, kronološko urejenim seznamom katastrske zakonodaje iz obdobja od leta 1785 do leta 1916, torej iz avstrijskega oziroma avstro-ogrskega cesarstva. Zgodovinski viri s tega seznama so na voljo v različnih arhivih. Na sliki 1 je prikazan izsek z začetka in konca navedenega seznama, ki nam je lahko v geodetski službi v začetno pomoč, da te vire izkopljemo iz pozabe.

DELNI SEZNAM STARE KATASTRSKE ZAKONODAJE IZ OBDOBJA 1785-1916		STRAN 1	
Leto izdaje	Ime predpisa		
1785	Allerhöchste Patent von Kaiser Josef II. (Grundsteuerregulierung)		
1817	Grundsteuerpatent von Franz I (Patent über die Einführung des stabilen katasters)		
1819	Belehrung für die Herrschaften, Gutbesitzer, Majene, welche sonst noch zu Urbarial-Gebühren berechtigt sind über die ne 1819 einzureichenden Fassionen ihre Jurisdictions-Gebühren.	DELNI SEZNAM STARE KATASTRSKE ZAKONODAJE IZ OBDOBJA 1785-1916 STRAN 6	
Leto izdaje	Ime predpisa	Leto izdaje	Ime predpisa
1819	Belehrung für die Steuerbezirks-Obrigkeiten zur Circulares vom 1. May 1819.	1905	Instruction ad F. M. Z. 75288 ex 1905. Instruktion für den Vorgang bei dem Bezuge von Kopien der Katastralmappen oder von Abschriften sonstiger Katastraloperate des Grundsteuerkatasters sowie für die Einhebung und Verrechnung der entfallenden Gebühren beziehungsweise Vergütungskosten.
1819	Belehrung für die Zehentberechtigten Grundherren, über die nach dem Circulare vom 1. May 1819.	1907	Anleitung für das Verfahren bei Ausführung der Vermessungsarbeiten (...).
1820	Instruction zur Classification der Wohngebäude.	1907	Instruction zur Ausführung der Vermessungen mit Anwendung des Meßtisches.
1822	Multiplikations - Tafeln zum Behufe der Berechnung des Flächenvermessung in dem österreichischen	1907	Notizen zur Instruktion für Meßtischaufnahmen vom Jahre 1907.
1824	Instruction zur Ausführung der zum Behufe des 8ten und 9ten Paragraphes des 1. December 1817 angeordneten Lande	1912	Anleitung betreffend die Auswahl, Vorbereitung und Verschickung der Katastralmappen zur Reproduktion.
		1912	Instruction betreffend den Bezug von Kopien der Katastraloperate.
		1912	Vorschrift für die Katastralmappen-Archive.
		1914	Mitteilungen der k. k. Generaldirektion des Grundsteuerkatasters. Heft 1, 2 und 3.
		1916	Mitteilungen der k. k. Generaldirektion des Grundsteuerkatasters. Heft 4.

Slika 1: Izsek z začetka in konca delnega seznama stare katastrske zakonodaje iz obdobja 1785–1916

4 POGLED K SEVERNIM IN JUŽNIM SOSEDOM

Še obsežnejši tovrstni seznam, ki poleg zakonodaje vsebuje dodatno literaturo ter navedbe arhivskih oznak in dostopnosti, je v obliki zapisa PDF dostopen na spletni strani zgodovinskega katastra avstrijske geodetske uprave BEV (<http://www.bev.gv.at/pls/portal/url/ITEM/760D6136E193E076E040010A1F210900>). Pa tudi v okviru mednarodnega projekta FranzKat (<http://www.franziszeischerkataster.at>) je poleg številnih koristnih informacij dostopna obsežna spletna bibliografija franciscejskega katastra iz obdobja 1817–1865 (<http://www.franziszeischerkataster.at/Bilder/Bibliographie.pdf>). Na spletni strani Austrian Literature Online Univerze v Innsbrucku (<http://www.literature.at>) so prek iskalnika ali kazal dostopna tudi nekatera besedila predpisov

v originalni slikovni obliki skeniranih dokumentov in v osnovni nepregledani tekstovni obliki OCR. Primer dostopa do takega prikaza je na sliki 2.

Slika 2: Primer dostopa do besedila Instrukcije za izvajanje splošnega katastra iz leta 1824 v slikovni in nelektorirani tekstovni obliki na spletni strani Austrian Literature Online

Na Hrvaškem, ki jo z našo državo povezuje precejšen kos skupne geodetsko-katastrske zgodovine in seveda tudi zakonodaje, je pregled katastrskih in zemljiškoknjižnih predpisov zadnjih stoletij zbran v diplomskem delu (Vlah, 2000). V njem so navedene osnovne lastnosti predpisov, ki opredeljujejo pomen, namen in način vodenja ter vzdrževanja katastrskih in zemljiškoknjižnih evidenc. V delu je na kratko predstavljena tudi druga zakonodaja, ki je vplivala na in včasih tudi določala glavne smernice za vodenje in vzdrževanje zemljiškega katastra in zemljiške knjige. Poleg konkretno naštetih in na kratko opisanih predpisov je v navedenem diplomskem delu še obsežen seznam uporabljenih virov in literature.

Del pravilnika	Naslov dela pravilnika	Leto objave
I. deo	Triangulacija	1929
II. deo	Poligona i linijska mreža	1930
III. deo	Omeđivanje i snimanje detalja	1930
IV. deo	Nivelman	1930
V. deo	Izrada katastarskih planova i računanje površina	1930
VI. deo	Klasiranje zemljišta, izrada katastarskog operata i njegovo izlaganje	1930
VII. deo	I. odeljak za održavanje katastra u krajevima, gde još nije izvršen katastarski premer	SL 292-CXXII/1929
VII. deo	II. odeljak za održavanje katastra u općinama, u kojima je katastar izrađen na osnovu premjera	SL 212-LXXV/1930

Preglednica 1: Seznam delov pravilnika, izdanih v letih 1929–1930 (Vlah, 2000)

V diplomskem delu so navedeni tudi deli pravilnika, sprejeti na podlagi Zakona o katastru zemljišč iz leta 1928. Navedeni so v preglednici 1. Ti deli pravilnika so zamenjali avstro-ogrske geodetske predpise, ki so se uporabljali dotlej. Izdelani so na podlagi navodil za triangulacijo, poligonometrična dela in detajlno izmero Severne Nemčije (Prusije) iz leta 1881. S temi deli pravilnika smo na območju takratne skupne države vzpostavili podlago za uporabo Gauss-Krügerjeve projekcije.

Po drugi svetovni vojni je zvezna geodetska uprava izdala dele pravilnika, s katerimi se predpisujejo tehnična pravila pri izmeri in izdelavi katastra zemljišč, ki jih je treba izpolniti za doseganje prepisane točnosti v postopkih merjenja in obdelave podatkov. Razvidni so iz spodnje preglednice 2.

Naslov dela pravilnika	Leto objave
Pravilnik za državni premjer I deo <i>Triangulacija</i>	1951
Pravilnik za državni premjer II-A deo <i>Osnovni radovi na gradskom premjeru</i>	1956
Pravilnik za državni premjer II deo <i>Opće odredbe o premjeru i propisi o poligonskoj i linijskoj mreži</i>	Službeni list 9/59
Pravilnik za državni premjer III deo <i>Razgraničenje i snimanje detalja i reljefa zemljišta i detaljni nivelman</i>	Službeni list 9/59

Preglednica 2: Seznam delov pravilnika, izdanih v letih 1951–1959 (Vlah, 2000)

V poglavju 3 in 4 naštetih zakonodajni viri so osnovni deli skeleta, ki ga je treba vzpostaviti v digitalni slikovni in tekstovno obdelani obliki, da bi mu lahko dodali še druge vsebine stare zakonodaje. Z dodajanjem novejših geodetsko-katastrskih zakonodaj iz obdobja po letu 1974 pa ne bi smelo biti posebnih težav, saj je na primer prosto dostopna na spletni strani Geodetske uprave RS (http://www.gu.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/), vsa zakonodaja iz obdobja po osamosvojitvi leta 1991 je prav tako prosto dostopna na spletnih straneh Uradnega lista RS in še kje.

5 PREDPRAZNIČNI VENČEK STARE ZAKONODAJE

Za lastni preskus pravila iz prvega stavka tega članka sem se v mrzlih večerih lanske jeseni lotil dela in pripravil nekatera besedila geodetsko-katastrskih zakonodaj, ki je veljala na območju Slovenije v 20. stoletju. Obdelana besedila pomenijo le manjši del takratne zakonodaje, a je obseg besedil kljub temu kar velik. Gradivo sem potem lani decembra pod naslovom Predpraznični venček stare zakonodaje pod identifikacijsko številko 482 objavil na Geoblogu (http://www.geovrata.si/geoblog/namizje/1&cat=1&news_id=482) v začetno spodbudo drugim geodetom, da pobrskaajo pri sebi in se pozanimajo pri starejših kolegih glede stare geodetsko-katastrske zakonodaje ter postopoma z lastnimi prispevki dopolnijo začetno gradivo z manjkajočimi dokumenti.

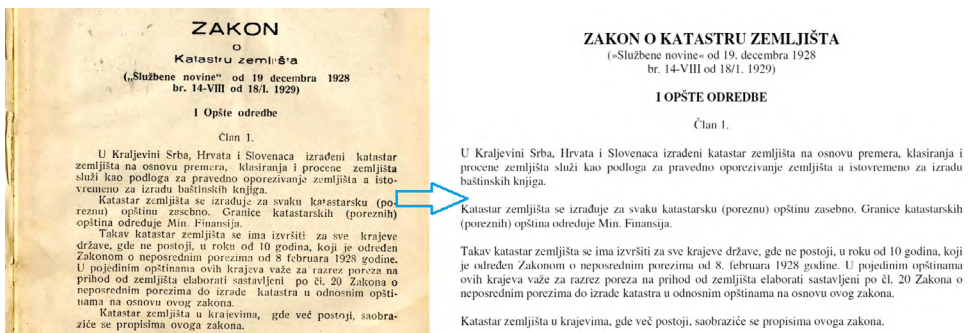
V datoteki GEO_Zakonodaja_XX_stoletje-V1.zip, ki je objavljena na Geoblogu kot priloga objave pod identifikacijsko številko 482, so dokumenti poimenovani po rastoči letnici izdaje.

Oznaka YU v imenu datotek pomeni, da je bil dokument izdan v obdobju 1918–1973. Oznaka SI v imenu datotek pomeni, da je bil dokument izdan v obdobju 1974–1999. PDF-datoteke dokumentov so v obliki tekstovnih zapisov, ki omogočajo enostavno branje in tekstovno iskanje. Besedila dokumentov so zapisana tako, kot so natisnjena v virih. Viri so bili skenirani, obdelani s postopkom OCR in nato podrobno pregledani ter tekstovno urejeni na oblikovno poenoten način. S takim načinom obdelave skeniranih dokumentov in zapisom v obliki tekstovnih datotek PDF se je velikost datotek od skeniranih strani do tekstovnega zapisa zmanjšala približno za 50-krat, na primer pri Pravilniku za vzdrževanje katastra VII/2 iz leta 1930 s približno 40 MB na približno 0,8 MB ipd.

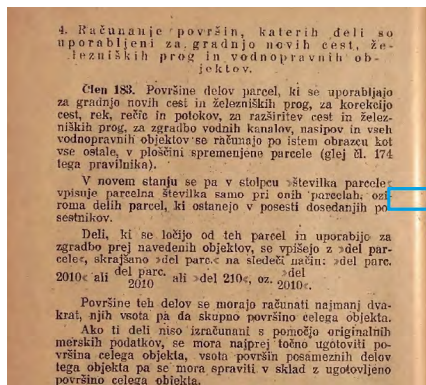
Na Geoblogu objavljena datoteka zip vsebuje besedila naslednjih dokumentov stare zakonodaje:

• L1928-YU-ZAKON_o_katastru_zemljista.pdf	(16 strani)
• L1929-YU-PRAVILNIK_Otseka_za_Katastar_i_Drzavna_Dobra.pdf	(13 strani)
• L1929-YU-UREDBA_o_izradi_katastra_zemljista.pdf	(5 strani)
• L1930-YU-PRAVILNIK_o_odboru_za_drzavni_premier.pdf	(2 strani)
• L1930-YU-PRAVILNIK_ZKat-VII_del_II_razdelek.pdf	(94 strani)
• L1933-YU-UREDBA_o_merah.pdf	(4 strani)
• L1946-YU-RAZGLAS_MP_LRS.pdf	(1 stran)
• L1948-YU-ODREDBA_o_reviziji_katastra.pdf	(2 strani)
• L1953-YU-UREDBA_o_zemljiskem_katastru_npb_izvl.pdf	(5 strani)
• L1965-YU-TEMELJNI_ZAKON_Izm_zem_in_ZKat.pdf	(4 strani)
• L1974-SI-ZZKat-ZAKON_o_zemljiskem_katastru.pdf	(10 strani)
• L1976-SI-ZZKat-NAVODILO-MUP.pdf	(15 strani)
• L1982-SI-ZZKat-PRAVILNIK_o_vodenju_vrst_rabe.pdf	(6 strani)
• L1999-SI-ZZKat-NAVODILO_o_zacetku_uporabe_DKN.pdf	(2 strani)
SKUPNO	179 strani

Za ponazoritev vizualne razlike in berljivosti sta na slikah 3 in 4 dva primera izvornega skeniranega dokumenta in končnega besedilnega zapisa v obliki PDF.

Slika 3: Primer prevedbe skeniranega Zakona o katastru zemljišta v tekstovno datoteko PDF

4. Računanje površin, katerih deli so uporabljeni za gradnjo novih cest, železniških prog in vodnopravnih objektov.

Člen 183.

Površine delov parcel, ki se uporabljajo za gradnjo novih cest in železniških prog, za korekcijo cest, rek, rečic in potokov, za razširitev cest in železniških prog, za gradnjo vodnih kanalov, nasipov in vseh vodnopravnih objektov se računajo po istem obrazcu kot vse ostale, v ploščini spremenjene parcele (glej čl. 174 tega pravilnika).

V novem stanju se pa v stolpcu »številka parcele« vpišejo parcelna števila samo pri onih parcelah, oziroma delih parcel, ki ostanejo v posesti dosedanjih posestnikov.

Deli, ki se ločijo od teh parcel in uporabijo za gradnjo prej navedenih objektov, se vpišejo z »del parcele«, skrajšano »del parc.« na sledeči način:

»del parc. 2010«	ali	del parc. 2010	ali	»del 2010«	oz.	»del 2010«.
------------------	-----	-------------------	-----	------------	-----	----------------

Površine teh delov se morajo računati najmanj dvakrat, njih vsota pa da skupno površino celega objekta.

Ako ti deli niso izračunani s pomočjo originalnih merskih podatkov, se mora najprej točno ugotoviti površina celega objekta, vsota površin posameznih delov tega objekta pa se mora spraviti v sklad z ugotovljeno površino celega objekta.

Slika 4: Primer prevedbe skeniranega Pravilnika za vzdrževanje katastra VII/2 v tekstovno datoteko PDF

6 ZRNO NA ZRNO – POGAČA, KAMEN NA KAMEN – PALAČA ☺!

Saj poznate ta stari ljudski rek? Gradniki palače bodo dokumenti stare zakonodaje, ki jih bomo poiskali v pozabljenih kotih omar in predalov, z njih spihali prah, jih predelali v posodobljeno obliko in jih dali na voljo geodetski znanosti in stroki na prosto dostopnem spletnem portalu. Pogača iz reka pa bo pridobljeno znanje, ki ga bomo s pridom uporabili pri svojem znanstvenem in strokovnem delu v geodetski službi.

Nekaj slovenskih spletnih portalov s prosto dostopnimi digitalnimi vsebinami dokumentov v različnih oblikah je v zadnjih letih že doseglo zavirljivo raven kakovosti in obsega razpoložljivih gradiv in podatkov, npr.:

- e-prostor.gov.si – prostorski portal Prostor;
- drugg.fgg.uni-lj.si – digitalni repozitorij FGG;
- www.geovrata.si – portal GIZ GI;
- www.dlib.si – Digitalna knjižnica Slovenije;
- www.sistory.si – SISTORY – Zgodovina Slovenije ipd.

Na enem od teh portalov je smiselno sistematično zbrati in objavljati dokumente stare geodetske in katastrske zakonodaje. Odločitev o tem v geodetski službi ne bi smela biti pretežka.

Ker bodo v okviru nalog Geodetske uprave RS tudi v naslednjih letih tekli postopki sistematičnega skeniranja arhiva zemljiškega katastra in katastra stavb, je vredno razmisliti o ideji, da bi v okviru tega dela z javnim pozivom vsem deležnikom geodetske službe in (predvsem starejšim) članom geodetskih društev zbrali razpoložljive analogne vire stare zakonodaje, jih za začetek skenirali in osnovno obdelali s programi za optično prepoznavanje besedil. Glede na skupno količino skeniranja milijonov strani digitalnega arhiva zemljiškega katastra bi se stroški teh postopkov merili v promilih. Glede na pomen, ki ga imajo ta gradiva za geodetsko znanost in stroko, bi bil tak strošek zanemarljivo majhen.

Za konec v razmislek in izziv predvsem študentom geodezije še tale predlog. Na Geoblogu je pod zapisom z identifikacijsko številko 227 (http://www.geovrata.si/geoblog/namizje/1&cat=1&news_

id=227) objavljena skenirana vsebina Pravilnika o tehničnih predpisih za izdelavo izvirnikov načrtov in za določanje površin parcel pri izmeritvi zemljišč (Uradni list SFRJ, št. 8/70). Študentje bi lahko s primerno medsebojno razdelitvijo dela, mogoče v okviru seminarskih nalog pri katerem od geodetskih predmetov, igranje pretvorili skenirano vsebino pravilnika v enotno oblikovano tekstovno obliko, dopolnjeno s slikovnimi prikazi pravilnika, in tako s skupnimi močmi poskrbeli za korenit »facelifting« starega pravilnika. Plačilo in nagrada za to delo seveda ne bosta materialna, vsaj ne neposredno in takoj, ampak »le« v obliki razširjenega znanja. Po določilu 5. odstavka 165. člena ZEN se je navedeni pravilnik z dnem začetka uporabe ZEN sicer prenehal uporabljati, pravila in dejstva v njem pa je za kakovostno geodetsko delo še vedno zelo koristno poznati in so še vedno uporabna v praksi. Starejša generacija geodetov se bo ob prebiranju pravilnika lahko spomnila nekdanje lastne prakse, mlajša pa bo v njem lahko našla bogat strokovni vir za odgovore na marsikatero vprašanje iz sodobne geodetske prakse.

Na FGG so na primer zgledno obdelavo stare zakonodaje pripravili na Katedri za mehaniko tekočin na primeru »Postave od 15. maja 1872 zastran rabe, napeljevanja in odvracanja voda«, ki je bila objavljena v VII. delu Deželnega zakonika za Vojvodstvo Kranjsko leta 1872, ter jo s komentarjem, zanimivo, pregledno in sodobnemu času razumljivo objavili v knjižni publikaciji (Steinman, Banovec in Umek, 1999). Vzorno in vredno posnemanja!

7 CICEROV REK V SPODBUDO

Prav mogoče in verjetno je, da ste posamezniki nekatere vsebine starih predpisov v preteklih letih za lastne potrebe in na lastno pobudo ali iz lastne strokovne potrebe že pretvorili v takšno ali drugačno digitalno obliko. Ne pustite jih, da spijo kot polhi na diskih vaših računalnikov, temveč jih dajte »na svetlo«. Verjetno ste pri brskanju za domačimi ali tujimi strokovnimi viri na spletu že naleteli na primere skeniranih ali tekstovno obdelanih geodetsko-katastrskih predpisov. Velja enako: zabeležite si tako spletno povezavo in jo objavite, da bo gradivo dostopno tudi kolegom.

Tudi za našo stroko velja Cicerov rek še iz časov starega Rima: »Historia est magistra vitae.« (Zgodovina je učiteljica življenja.) In iz bogate zgodovine geodetskih izmer in zemljiškega katastra se geodeti lahko naučimo veliko koristnega tudi za današnje čase.

Enako kot na drugih področjih življenja je tudi tu ključ do uspeha v medsebojnem sodelovanju!

Viri in literatura:

Steinman, F., Banovec, P., in Umek, T. (1999). *Postava od 15. maja 1872 zastran rabe, napeljevanja in odvracanja voda s komentarjem. UL FGG, Katedra za mehaniko tekočin, Ljubljana, 1999. 72 str.*

<http://www.hidrotehnika.si/pdf/dezelni-zakonik.pdf> (20. 11. 2013).

Triglav, J. (2006). *GeoDiLib – Slovenska digitalna knjižnica geodezije. Geodetski vestnik, 50(2), 337–345.*

http://www.geodetski-vestnik.com/50/2/gv50-2_337-345.pdf (20. 11. 2013).

Triglav, J. (2009). *Geodetsko-katastrski fondii Arhiva Republike Slovenije. Geodetski vestnik, 53(2), 347–361.*

http://www.geodetski-vestnik.com/53/2/gv53-2_347-361.pdf (20. 11. 2013).

Vlah, V. (2000). *Katastarski i zemljišnoknjižni propisi kroz povijest (diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, Geodetski fakultet, Zagreb, 2000, 93 str.*

<http://www.upi.geof.hr/webresursi/knjiznica/diplomski/vvlah.pdf> (20. 11. 2013).

Spletni viri (uporabljeni 20. 11. 2013):

- <http://drugg.fgg.uni-lj.si> – digitalni repozitorij FGG;
- <http://e-prostor.gov.si> – prostorski portal Prostor;
- <http://www.bev.gov.at/pls/portal/url/ITEM/760D6136E193E076E040010A1F210900> – seznam geodetske in katastrske zakonodaje BEV;
- <http://www.dlib.si> – Digitalna knjižnica Slovenije;
- <http://www.franziseischerkataster.at/Bilder/Bibliographie.pdf> – Gesamtbibliographie „Franziseischer Grundsteuernkataster“ (1817-1865);
- <http://www.geovrata.si> – Portal GIZ GI;
- http://www.geovrata.si/geoblog/namizje/1&cat=1&news_id=227 – Geoblog ID 227;
- http://www.geovrata.si/geoblog/namizje/1&cat=1&news_id=438 – Geoblog ID 438;
- http://www.geovrata.si/geoblog/namizje/1&cat=1&news_id=482 – Geoblog ID 482;
- http://www.gu.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/ – slovenska geodetska zakonodaja po letu 1974;
- <http://www.literature.at> - Austrian Literature Online;
- <http://www.sistory.si> – SISTORY – Zgodovina Slovenije.

dr. Joc Triglav, univ. dipl. inž. geod.
Območna geodetska uprava Murska Sobota
Slomškova ulica 19, 9000 Murska Sobota
e-pošta: joc.triglav@gov.si